

DAFTAR PUSTAKA

Arsip dan Terbitan Resmi

Aanvullende bestuursmemorie van de gediplomeerd gezagheber de 1e. klasse te Pangkalan Brandan de Controleur C. Baalbergen Over het Tijdvak 1 Juni 1931 tot en met 28 October 1933.

Aanvullende memorie van overgave van den afgetreden assistent Resident van Asahan HJE Moll 4 october 1928 - 3 Februari 1931.

Acht en dertigste jaarverslag DSM, statistieken der Deli Spoorweg Maatschappij, Amsterdam: Druk van J.H. de Bussy, 1920.

Algemene Secretarie GB Besluit 1891-1942 no. 2114.

Algemene Secretarie GB Besluit 1891-1942 no. 3079.

Bestuur memorie van den asistent resident van Langkat C E. Maier, Augustus 1931.

Bestuursmemorie van den controleur van Langkat W.P.H. Coolhaas Mei 1933.

Geheime memorie van overgave van den aftredenden Gouverneur der Oostkust van Sumatra JHR. B.C.C.M.M. Van Suchtelen 20 Juni 1933-31 Januari 1936.

Gubernemen Besluit 16 Agustus 1915, no. 3.

Kolonial Verslag, 1910.

Memorie van overgave van S. van Der Plas, aftredend Gouverneur der Oostkust van Sumatra, 1917.

Memorie van overgave van Gouverneur der Oostkust van Sumatra Grijzen, 1921.

Memorie van overgave van den aftredenden Assistent van Simeloengoen en de Karolanden H. Beeuwkes, 1929.

Memorie van overgave van den aftredenden Gouverneur der Oostkust van Sumatra H.E.K. Ezerman, 20 Augustus 1930 - 24 Juni 1933 Deel I. Tekst.

Memorie van overgave van den controleur te Pangkalan Brandan M. Wyzenbeek, 20 April 1922 - 21 April 1925.

Memorie van overgave van den controleur van Pangkalan Brandan J.J. Mendelaar van 20 April 1925 - 20 April 1927.

Memorie van overgave van den controleur van Pangkalan Brandan L.C. Heyting, 21 April 1927 - 1 Juni 1928.

Memorie van overgave van den controleur van Padang en Bedagai, W.P.H. Coolhaas, loopende over het tijdvak 10 Mei 1933 - 10 April 1934.

Regeering Almanak 1919.

Staatsblad van Nederlandsch Indie 1864, no. 48.

Staatsblad van Nederlandsch Indie 1873, no. 84.

Staatsblad van Nederlandsch Indie 1887 no. 21.

Staatsblad van Nederlandsch Indie 1907 no. 41.

Verslag der Deli Spoorweg Maatschappij, 1883-1908.

Volkstelling 1930.

Majalah dan Surat Kabar Sejaman

De Ingenieur, 1889, no. 21.

De Ingenieur, 1900, no. 39.

De Ingenieur 1920 no. 35.

De Ingenieur, 1931, no.9.

De Ingenieur, 1934, no. 13.

De Locomotief, 9 Juni 1897.

Deli Courant, 5 April 1916.

Eigen Haard, no. 22, 1889.

Eigen Haard, no. 43, 1890.

Indische Dagboek, 1936.

Indische Mercur, 15 Oktober 1912 no 42.

Spoor en Tramwegen, 1933.

Sumatra Post 10 Agustus 1917.

Buku dan Artikel

1912-1937: Vijf en twintig jaar Padang-Missie, 13 Juni '37.

Adas, Michael, *The Burma Delta: Economic Development and Social Change on an Asian Rice Frontier, 1842-1941*, Amerika: The University of Wisconsin Press, 1974.

Alexander, Horstmann, "Incorporation and Resistance: Border-Crossing and Social Transformation in Southeast Asia", *Antropologi Indonesia*, XXVI, Vol. 67, 2002, pp. 12-29.

Andaya, Leonard Y. "The Trans Sumatra and the Ethnicization of the Batak" *Bijdragen tot de Taal-, Land-, en Volkenkunde*, Vol. 158, No. 3, 2002.

Anderson, John, *Mission to the East Coast of Sumatra*, Edinburgh: William Blackwood and London: T. Cadell, Strand, 1826.

_____, *Acheen and the Port on the North and East Coast Sumatra*, London: Wm. H. Allen & Co. Leadenhall Street, 1840.

Airries, Christopher A., "Global Economy and Port Morphology in Belawan, Indonesia", *Geographical Review*, Vol. 81, No. 2 (Apr. 1991), pp. 183-196.

_____, "Port Centered Transport Development in Colonial North Sumatra", *Indonesia*, No. 59 (Apr. 1995), pp. 65-91.

ANRI, *Citra Kota Medan dalam Arsip*, Jakarta: Arsip Nasional Republik Indonesia, 2012.

Anseb, *de Grond van Deli*, Varekamp & Co., 1938.

Anwar, Syaiful, "Keruangan Perkotaan Medan dalam Tinjauan Transportasi Perkotaan Masa Kolonial", *Jurnal Sejarah Peradaban Islam*, Vol. 1, No. 2 Tahun 2017.

Asnan, Gusti, "Transportation on the West Coast of Sumatra in the Nineteenth Century", *Bijdragen tot de Taal-, Land-, en Volkenkunde*, Vol. 158, No. 4, *On the Road: The Social Impact of New Roads in Southeast Asia*, 2002, pp. 727-741.

_____, *Sungai dan Sejarah Sumatra*, Yogyakarta: Ombak, 2016.

AVROS, *De Overjarige Cultures ter Oostkust van Sumatra in Woord en Beeld*, Eerbiedig opgedragen aan Z.E. den Gouverneur-General van Nederlandsch-Indie Mr. D. Fock

Bais, Willem Jacobus, *Over verbreiding en bestrijding van eenige ziekten onder arbeiders in de tropen*, Enkhuizen: P. Bais, 1920

Barbier, B. Edward, "Scarcity, Frontiers, and Development", *the Geographical Journal*, Vol. 178, No. 2, June 2012.

Barney, Keith, "Laos and the Making of a 'Relational' Resource Frontier", *the Geographical Journal*, London, Vol. 175, No. 2, June 2009, pp. 146-159.

Basundoro, Purnawan, *Pengantar Sejarah Kota*, Yogyakarta: Ombak, 2016.

_____, *Arkeologi Transportasi: Perspektif Ekonomi dan Kewilayahan Karesidenan Banyumas 1830-1940an*, Surabaya: Airlangga University Press, 2019.

Bernard, Ch., *De theecultuur op de Oostkust van Sumatra*, Buitenzorg: Drukkerij van het Department, 1915.

Blink, H., *Sumatra's Oostkust in hare opkomst en ontwikkeling als economisch gewest: eene economisch geografische en historische studie*, s-Gravenhage: Mouton & Co., 1918.

_____, *Opkomst en ontwikkeling van Sumatra als economisch geografisch gebied*, 's-Gravenhage: Mouton & Co., 1926.

- Boomgaard, Peter., "Buitenzorg in 1805: the Role of Money and Credit in a Colonial Frontier Society", *Modern Asian Studies*, Vol. 20, No. 1, 1986.
- Boomgaard, Peter, Freek Colombijn, dan David Henley (eds.), *Paper Landscapes: Explorations in the Environmental History of Indonesia*, Leiden: KITLV Press, 1997.
- Booth, Anne, William J. O'Malley, Anna Weidemen, *Sejarah Ekonomi Indonesia*, Jakarta: LP3ES, 1988.
- Bosch, W., G.W. Kiewiet de Jonge, W.A.P. Schuffner Th. de Vogel, *Geneeskundig tijdschrift voor Ned-Indie: Feestbundel 1936*, Batavia: Kolff & Co., 1936.
- Brannstrom, Christian "Coffee Labor Regimes and Deforestation on a Brazilian Frontier, 1915-1965", *Economic Geography*, Vol. 76. No. 4 (Oct. 2000), pp. 326-346.
- Breman, Jan, *Menjinakkan Sang Kuli: Politik Kolonial, Tuan Kebun dan Kuli di Sumatera Timur*, Jakarta: Pustaka Utama Grafiti, 1997.
- Broesma, R., *Ooskust van Sumatra: De ontluiking van Deli*, deel I, Batavia: Javasche Boekhandel & Drukkerij, 1919.
- _____, *Ooskust van Sumatra: oe Ontwikkeling van het Gewest*, deel II, the Hague: Charles Dixon Deventer, 1922.
- Bruin, A.G. de., *De Chineezzen ter Oostkust van Sumatra*, Leiden: E.J. Brill, 1918.
- Bruins, F., *Het wereldrond: een leerboek der aardrijkskunde*, Derde Deel, Groningen: Noordhoff & Smit, 1883.
- Buiskool, Dirk A. "Medan: A Plantation City on the East Coast of Sumatra 1870-1942" dalam Freek Colombijn (et.all.) (ed), *Kota Lama Kota Baru: Sejarah Kota-Kota di Indonesia*, Yogyakarta: Ombak, 2005.
- _____, "The Chinese Commercial Elite of Medan, 1890-1942: The Penang Connection" *Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society*, Vol. 82, No. 2 (297), [Peranakan Chinese in Penang and the Region] (December 2009), 113-129.

Castles, Stephen, "Studying Social Transformation", *Manuscript for International Political Science Review: Special Issue*, 2000.

Colombijn, Freek, "The Ecological Sustainability of Frontier Societies in Eastern Sumatra", dalam Peter Boomgaard, Freek Colombijn, dan David Henley (eds.), *Paper Landscapes: Explorations in the Environmental History of Indonesia*, Leiden: KITLV Press, 1997.

_____, "Perkembangan Jaringan Transportasi di Sumatera Barat dari Masa Pra Kolonial sampai Sekarang", dalam J. Thomas Linblad (ed.), *Fondasi Historis Ekonomi Indonesia*, Yogyakarta: Pustaka Pelajar, 2002.

_____, "A Moving History of Middle Sumatra, 1600-1870", *Modern Asian Studies*, Vol. 39, No. 1 (Feb. 2005), pp. 1-38

Colombijn, Freek (et.all.), (ed), *Kota Lama Kota Baru: Sejarah Kota-Kota di Indonesia*, Yogyakarta: Ombak, 2005.

Cool, Wouter, *Harbourworks: Netherlands East Indian Harbour*, Batavia: Department of Public Works, 1920.

Cooley, Charles H., "the Theory of Transportation", *American Economic Association*, Vol. 9, No. 3, May 1984.

Couperus, Louis, *Oostwaarts*, 's-Gravenhage: M.P. Leopold, 1924.

Cremer, J.T., *De toekomst van Deli*, Leiden: Boekdrukkerij van A.W. Sijthoff, 1881.

_____, *Eenige inlichtingen over de Deli Spoorwegmaatschappij Stoomdrukkrij: de Brake Grond*, 1883.

_____, *Ons land van onbeperkte mogelijkheden*, 1914.

Cribb, Robert, *Historical Dictionary of Indonesia*, Metuchen, N.J. & London: The Scarecrow Press, 1992.

Damanik, Erond L., *Potret Simalungun Tempoe Doeloe: Menafsir Kebudayaan Lewat Foto*, Medan: Simetri Institute, 2018.

Darini, Ririn, "Deli Maatschappij's Contribution to the Transformation of East Sumatra 1869-1940s", *Paramita*:

Historical Studies Journal, Vol. 31, No. 1, 2021.
<https://doi.org/10.15294/paramita.v31i1.25774>

De Verster, J.F.L. Balbian, *Jeugd en jongenlingsjaren van Jacob Theodoor Cremer*, 's-Gravenhage: H.P. Leopolds uitg. -mij, 1924.

De Wit, Augusta, *Natuur en-menschen in Indie*, Amsterdam: de Maatschappij voor Goede en Goedkoope Lectuur, 1914.

Deli Maatschappij 1869-1919: Gedenkshrift bij gelegenheid van het vijftigjarig bestaan, Amsterdam: Vereenigde Drukkerijen Roeloffzen-Hubner & van Santen en Gebroeders Binger, 1919.

Deli Maatschappij 1869-1929, Amsterdam: Druk de Bussy, 1929.

Dick, Howard, "Representations of Development in 19th and 20th Century Indonesia: a Transport History Perspective", *Bulletin of Indonesian Economic Studies*, Vol 36 No 1, April 2000, pp. 185–207.

Dick, Howard and Peter J. Rimmer, *Cities, Transport and Communications: The Integration of Southeast Asia Since 1850*, New York: Palgrave Macmillan, 2003.

Dobbin, Christine, *Gejolak Ekonomi, Kebangkitan Islam, dan Perang Padri: Minangkabau 1784-1847*, Jakarta: Komunitas Bambu, 2008.

Elout, C.K., *De groote oost*, Den Haag: Boekhandel v/h W.P. van Stockum & Zoon, 1930.

Encyclopaedisch Bureau, *De buitenbezittingen 1904 tot 1914*, deel 1, van dorn & co, 1914.

Furnivall, J.S., *Hindia Belanda: Studi tentang Ekonomi Majemuk* Jakarta: Freedom Institute, 2009.

Ghani, Mohammad Abdul, *Jejak Planters di Tanah Deli: Dinamika Perkebunan Sumatra Timur 1863-1996*, Bogor: IPB Press, 2019.

Gould, James W., *Americans in Sumatra*, the Hague: Martinus Nijhoff, 1961.

- Haje, CH. F. *Gids voor betrekkingenzoekenden in de cultures ter Oostkust van Sumatra*, Amsterdam, J.H. de Bussy, 1917.
- Hamerster, M., *Bijdrage tot de kennis van de afdeeling Asahan*, Amsterdam: Oostkust van Sumatra Instituut, 1926.
- Hamka, *Merantau ke Deli*, Jakarta: Pustaka Antara, 1966.
- Hasanah, Nurul, *Konsep Pengembangan Kota: Green City, Smart City, Compact City, Mega City, Kota Satelit/Baru*, ITS 10 Nopember Surabaya, 2015.
- Hermans, A.H.W.M., *De notenmuskaatcultuur Nederlandsch Indie: Sedert de opheffing van het monopolie*, Tegelen: Drukkerij van het Missiehuis, 1926.
- Hermans, E.H., *Het lepra vraagstuk*, Soerabaia: N.V. Drukkerij Plantijn, 1924.
- Hirsch, "Revisiting Frontiers as Transitional Spaces in Thailand", *the Geographical Journal*, London, Vol. 175, No. 2, June 2009, pp. 124-132.
- Ida Bagus Mantra, *Pengantar Studi Demografi*, Yogyakarta: Nur Cahaya, 1985.
- Indera, "Pertumbuhan dan Perkembangan Deli Spoorweg Maatschappij di Sumatera Timur, 1883-1940", *Tesis UI*, tidak diterbitkan.
- Janssen, C.W., *Senembah Maatschappij 1889-1914*, Amsterdam: Roeloffzen-Hubner en Van Santen, 1914
- Joseph, Sabrina, *Commodity Frontiers and Global Capitalis Expansion: Social, Ecological and Political Implications from the Nineteenth Century to the Present Day*, Switzerland: Palgrave, 2019.
- Joshua, Norman, "Woker's Paradise: A History of Labor in the Oil Town of the Netherlands-Indie, 1890-1939", *Jurnal Sejarah*, Vol. 1 (2), 2018
- Joustra, M., *Batakspiegel*, Leiden: S.C. Van Doesburgh, 1926.

- Jufrida, "Latar Belakang Perpindahan Pusat Kesultanan Deli dari Pekan Labuhan ke Kota Medan", *BAS* no. 2, 2008.
- Kalo, Syafruddin, "Di Bawah Cengkeraman Kapitalisme: Konflik Status Tanah Jaluran antara Onderneming dan Rakyat Penunggu di Sumatera Timur Jaman Kolonial", *Makalah*, Fakultas Hukum USU, 2004.
- Kan, J.B., *Bindjei: Een gemeente binnen zelfbestuurs gebied*, Meppel: B. Ten Brink, 1935.
- Kartodirdjo, Sartono, *Pendekatan Ilmu Sosial dalam Metodologi Sejarah*, Jakarta: Gramedia Pustaka Utama, 1992.
- Kartodirdjo, Sartono dan Djoko Suryo, *Sejarah Perkebunan di Indonesia: Kajian Sosial Ekonomi*, Yogyakarta: Aditya Media, 1991.
- Kathirithamby-Wells, J., "Hulu-Hilir Unity and Conflict: Malay Statecraft in East Sumatra before the Mid-Nineteenth Century". *Archipel*, 1993, hlm. 77-96.
- Kerchman, J.H.M., *25 jaren desentralisatie 1905-1930*, Weltevreden: G. Kolff & Co., 1930.
- Kristof, Ladis K.D., "The Nature of Frontiers and Boundaries", *Annals of the Association of American Geographers*, Vol. 49, No.3 (Part 1) Sept 1959, pp. 269-282.
- Kuenen, *Het ontwerp van Mr. van Blommestein en de hygienische en geneeskundige voorwaarden, waaronder de in contract werkende arbeiders in Deli leven*, Medan: de Deli Courant, 1910.
- Kuntowijoyo, *Metodologi Sejarah*, Yogyakarta: Tiara Wacana, 2003.
- _____, *Penjelasan Sejarah*, Yogyakarta: Tiara Wacana, 2008.
- Lekkerkerker, *Land en volk van Sumatra*, Leiden: E.J. Brill, 1916.
- Lestari, Wiwik, "Hari Jadi Kota Binjai dalam Tinjauan Historis", *Anthropos: Jurnal Antropologi Sosial dan Budaya*, 3(1) (2017): 1-10.

- Li, Tania Muray, *Proses Transformasi Daerah Pedalaman di Indonesia* Jakarta: Yayasan Obor Indonesia, 2002.
- Lindblad, J. Thomas., "Economic Aspects of the Dutch Expansion in Indonesia, 1870-1914", *Modern Asian Studies*, Vol. 23, No. 1 (1989), hlm. 1-24.
- Lubis, Zulkifli B., "Komunitas Tamil dalam Kemajemukan Masyarakat di Sumatera Utara", *Makalah Seminar Nasional PUSSIS-UNIMED*, 28 Mei 2009.
- Lulofs, Madelon S., *Berpacu Nasib di Kebun Karet*, Jakarta: Grafiti Press, 1985.
- _____, *Kuli*, terj. Ikram A., Jakarta: Grafiti Press, 1985.
- Mahadi, *Sedikit Sejarah Perkembangan Hak-Hak Suku Melayu Atas Tanah Sumatera Timur tahun 1800-1975*, Bandung: Penerbit Alumni, 1978.
- Mani, A., "Indians in North Sumatra" dalam K.S. Sandhu and A. Mani, eds. *Indian Communities in Southeast Asia*, Singapore: ISEAS, 1993.
- Margana, Sri, *Ujung Timur Jawa 1763-1813: Perebutan Hegemoni Blambangan*, Yogyakarta: Ifada, 2012.
- Marinus, J.H. & J.J. van der Laan, *Veertig jaren ervaring in de Delicatures*, Amsterdam: J.H. de Bussy, 1929.
- Marsden, William., *Sejarah Sumatera*, terj. Sutrisno, Yogyakarta: Indoliterasi, 2016.
- Martono, Nanang, *Sosiologi Perubahan Sosial: Perspektif Klasik, Modern, Postmodern, dan Postkolonial*, Jakarta: Raja Grafindo Persada, 2016.
- Mededeelingen Encyclopaedisch Bureau, *De gambircultuur in de Buitenbezittingen*, Weltevreden: Filiaal Albrecht & Co., 1915.
- Mededeelingen van het bureau voor de bestuurszaken der buitenbezittingen bewerkt door de Encyclopedish Bureau, *De buitenbezittingen Oostkust van Sumatra*, Deel II, Semarang-Soerabaja-'sGravenhage: N.V. Boekhandel & Drukkerij v/h O.C.T van Dorp & Co, 1919.

- Meijer, H., *De Deli Spoorweg Maatschappij: Driekwart eew kolonial spoor*, Zutphen: De Walburg Press, 1987.
- Modderman, P.W., *Gedenkboek: vijftig jarig bestaan van de Deli Planters Vereeniging*, Weltevreden-Batavia: G. Kolff & Co., 1929.
- Mubyarto, dkk., *Tanah dan Tenaga Kerja Perkebunan*, Yogyakarta: Aditya Media, 1992.
- Mulyana, Agus, *Sejarah Kereta Api di Priangan*, Yogyakarta: Ombak, 2017.
- N.V. Deli Maatschappij, *Hoe zij onstond en groeide*, Medan: Deli Courant, 1931.
- Nawiyanto, *Agricultural Development in a Frontier Region of Java: Besuki 1870 - Early 1990s*, Yogyakarta: Galang Press, 2003.
- Nederlandsch Zendinggenootschap, *De Deli zending*, Rotterdam: Drukkerij M. Wyt & Zonen, 1911.
- Nordholt, Henk Schulte, Bambang Purwanto, dan Ratna Saptari (ed.), *Perspektif Baru Penulisan Sejarah Indonesia*, Jakarta: YOI, 2008.
- O'Malley, William J. "Perkebunan 1830-1940: Ikhtisar", dalam Anne Booth, William J. O'Malley, Anna Weidemen, *Sejarah Ekonomi Indonesia*, Jakarta: LP3ES, 1988.
- Ong Eng Die, *Chineezzen in Nederlandsch Indie: Sociografie van een Indonesische bevolkingsgroep*, Assen: Van Gorkum & Comp. (G.A. Hak & H.J. Prakke), 1943.
- Pelly, Usman, *Urbanisasi dan Adaptasi: Peranan Misi Budaya Minangkabau dan Mandailing di Perkotaan*, Medan: Unimed Press, 2013.
- Pelzer, Karl J., "Western Impact on East Sumatra and North Tapanuli: The Roles of the Planter and the Missionary", *Indonesia: Journal of Southeast Asia History*, vol. 2, No. 2, Juli 1961.

_____, *Toeang Keboen dan Petani: Politik Kolonial dan Perjuangan Agraria di Sumatera Timur 1863-1947*, Jakarta: Sinar Harapan, 1985.

_____, *Planters Against Peasant: The Agrarian Struggle in East Sumatra, 1947-1958*, 'S-Gravenhage: Martinus Nijhoff, 1982.

Perret, Daniel, *Kolonialisme dan Etnisitas: Batak dan Melayu di Sumatera Timur Laut*, Jakarta: KPG, 2005.

Pires, Tome, *Suma Oriental: Perjalanan dari Laut Merah ke Cina dan Buku Fransisco Rodrigues*, terj. Adrian Perkasa, Yogyakarta: Ombak, 2011.

Purwanto, Bambang, "Menulis Kehidupan Sehari-hari Jakarta: Memikirkan Kembali Sejarah Sosial Indonesia" dalam Henk Schulte Nordholt, Bambang Purwanto, dan Ratna Saptari (ed.), *Perspektif Baru Penulisan Sejarah Indonesia*, Jakarta: YOI, 2008.

Quanger, Ph.C.A.J., *Land en volk van Nederlandsch Indie*, Zutphen: W.J. Thieme & Cie, 1933.

Rahardjo, *Perkembangan Kota dan Beberapa Permasalahannya: Sebuah Bacaan Lengkap untuk Sosiologi Masyarakat Kota*, Yogyakarta: Fisipol UGM 1981.

Ratna, "Labuhan Deli: Riwayatmu Dulu", *Historisme* No. 22 Tahun XI, Agustus 2006, hlm. 7-13.

Reid, Anthony, *An Indonesian Frontier: Acehnese and Other Histories of Sumatra*, Singapore: Singapore University Press, 2005.

Reid, Anthony (ed.), *Soematra Tempo Doeloe*, Jakarta: Komunitas Bambu, 2010.

Reid, Anthony, *Sumatera: Revolusi dan Elit Tradisional*, Jakarta: Komunitas Bambu, 2012.

Reitsma, S.A., *Korte geschiedenis der Nederlandsch-Indische Spoor en Tramwegen*, Weltevreden: G. Kolf en Co., 1928.

Ruiter, Tine G., "Transformasi Pertanian di Dataran Tinggi Langkat: Bertahan Hidupnya Kaum Petani Batak Karo Pemilik Perkebunan Karet Rakyat yang Independen", dalam Tania

- Murray Li, *Proses Transformasi Daerah Pedalaman di Indonesia*, Jakarta: Yayasan Obor Indonesia, 2002, pp. 362-409.
- Said, Mohammad, *Suatu Zaman Kegelapan di Deli: Koeli Kontrak Tempo Doeloe dengan Derita dan Kemarahannya*, Medan: Harian Waspada, 1990.
- Sairin, Sjafrin, "the Appeal of Plantation Labour: Economic Imperatives and Cultural Considerations Among Javanese Workers", *Sojourn: Journal of Social Issues in Southeast Asia*, Vol. 11, No. 1, April 1996.
- _____, "Kebijaksanaan Perburuhan di Perkebunan Sumatera Timur pada Masa Kolonial", *Antropologi* No. 52, pp. 54-64.
- Schadee, W. H. M., *Geschiedenis van Sumatra's Oostkust: De Oostkust voor de Afscheiding van de Residentie Riau e. o. in 1873*, deel 1, Amsterdam: Oostkust van Sumatra Instituut, 1918.
- _____, *Geschiedenis van Sumatra's Oostkust*, Deel 2, Amsterdam: Oostkust van Sumatra's Instituut, 1919.
- Schoorl, S.J., "de Chetti en Zijn Bedrijf", *Koloniale Studien*, eerste halfjaar 10 den jaargang, 1926, hlm. 68-87.
- Semedi, Pujo, "Vanishing Frontiers: A Javanese Plantation Emplacement 1870s-2000s", *Humaniora*, Vol. 30, 1 Feb 2018, pp. 67-81.
- Sinar, Tengku Luckman, *Bangun dan Runtuhnya Kerajaan Melayu Sumatera Timur*, Medan: Yayasan Kesultanan Serdang, 2006.
- Soedeweo, Ery, "Perkeretaapian di Sumatera Utara dan Sejarah Perkembangannya", *BAS* no. 13, tahun 2004, hlm. 18-32.
- Stibbe, D.G., et.al., *Encyclopaedie van Nederlandsch Indie*, Leiden: N.V.H/E.J. Brill, 'sGravenhage: Martinus Nijhoff, 1919.
- Stoler, Ann Laura, *Kapitalisme dan Konfrontasi di Sabuk Perkebunan Sumatera, 1870-1979*, Yogyakarta: Karsa, 2005.
- Sudarmadji, N. dkk. "Medan City: Informality and the Historical Global City", *the 4th PlanoCosmo International Conference*, 2006.

Sudarno, *Kebijakan Percobaan Kolonisasi di Gedong Tataan 1905-1917*, UNS, tanpa tahun.

Sumarno, Edi, "Perkebunan Karet Rakyat di Sumatera Timur 1863-1942", *Tesis*, Yogyakarta: UGM, 1998.

Sumarno, Edi, Nina Karina, Junita Setiana Ginting, Handoko, "The Cities in East Sumatera after the Development of Plantation Industry 1863-1942", *BIRCI-Journal*, vol. 2, No. 2, May 2019, hlm. 160-163.

_____, "The State of River Transportation after the Development of Land Transport in East Sumatera 1900-1942", *Budapest International Research and Critics Institute-Journal (BIRCI-Journal)* Volume 2, No 1, February 2019, pp. 232-237.

Sumarno, Edi, et.al., "the Role of Bilik Port of the Smallholder Rubber in Labuhan Batu and Padang Lawas Area Before the Economic Depression in 1930", *Talenta Conference Series: Local Wisdom, Social, and Arts (LWSA)*, vol 3 Issue 4, 2020.

Suryo, Djoko, *Sejarah Sosial Pedesaan Karesidenan Semarang 1830-1900*, Yogyakarta: PAU Studi Sosial UGM, 1989.

Suyono, R.P., *Seks dan Kekerasan pada Zaman Kolonial*, Jakarta: Grasindo, 2005.

Szekely, Ladislao, *Tropic Fever: The Adventure of a Planter in Sumatra*, terj. Marion Saunders, New York: Harper, 1937.

Sztompka, Piotr, *Sosiologi Perubahan Sosial*, Jakarta: Prenada, 2004.

Suprayitno dan Farida Hanum Ritonga, "The Sunggal War 1872-1895: In Search of East Sumatera Local Wisdom", *Birci Journal* Vol.1, No. 3 October 2018.

Suprayitno, "Jejak Pengaruh Hindu di Tanah Karo, Sumatera Utara", *Prosiding Seminar Nasional Agama, Adat, Seni dan Sejarah di Zaman Milenial*.

Tagliacozzo, Eric, *Secret Trades, Porous Border: Smuggling and State Along a Southeast Asian Frontier, 1865-1915*, New Haven and London: Yale University Press, 2005.

- Tarling, Nicholas, *The Cambridge History of Southeast Asia: The Nineteenth and Twentieth Centuries*, Vol. 2, Cambridge: Cambridge University Press, 2008.
- Ten Cate, A.W. Naudin, *Deli in woord en beeld*, Amsterdam: J.H. de Bussy, 1905.
- Thee Kian Wie, *Plantation Agriculture and Export Growth: an Economic History of East Sumatra, 1863-1942*, Jakarta: Leknas LIPI, 1976
- Tideman, J., *Simeloengoen: het land der Timoer-Bataks in zijn vroegere isolatie en zijn ontwikkeling tot een deel van het cultuurgebied van de Oostkust van Sumatra*, Leiden: Stoomdrukkerij Louis H. Becherer, 1922.
- _____, *de Bataklanden 1917-1931*, Leiden: Bataksch Instituut no.22, 1932.
- Turner, Frederick Jackson, *The Frontier in American History*, New York: Holt, Rinehart, and Winston, 1920.
- Van Ballegoijen de Jong, Michiel, *Stations en spoorbruggen op Sumatra 1876-1941*, Amsterdam: de Bataafsche Leeuw, 2001.
- Van de Velde, E., *Het hospitalwezen op Sumatra's Oostkust*, Amsterdam: van F. van Rossen, 1918.
- Van Heurn, Frans Cornelis, *De gronden van het cultuurgebied van Sumatra's Oostkust en hunne vruchtbaarheid voor cultuurgewassen*, Amsterdam: J.H. de Bussy, 1922.
- Van Klaveren, Marieke, "Death among Coolies: Mortality of Chinese and Javanese Labourers on Sumatra in the Early Years of Recruitment, 1882-1909", *Itinerario*, 21, pp 111-124 doi:10.1017/S0165115300022737
- Van Kol, H., *Uit onze kolonien*, The Hague: Van Hoeve, 1903.
- Van Kreel, B.H.A., *Deli data 1863-1938*, Amsterdam: Druk de Bussy, 1938.
- Van Langenberg, Michael, "National Revolution in North Sumatra: Sumatera Timur and Tapanuli 1942-1950", *Thesis*, University of Sidney, 1976.

_____, "The Establishment of the Republic Indonesia in North Sumatera: Regional Differences and Political Factionalism", *RIMA* 6, no. 1.

_____, "Class and Ethnic Conflict in Indonesian's Decolonization Process: A Study of East Sumatra", *Indonesia*, no. 33 (Apr, 1982).

Veth, P.J., "Het landschap Deli op Sumatra", *Tijdschrift van het Aardrijkskundig Genootschap*, tweede deel, Amsterdam: C.F. Stemler, 1877 pp. 152-170.

Vleming, Jr., J.L., *Het Chineesche zakenlaven in Nederlandsch-Indie*, Weltevreden: Landsdrukkerij, 1926.

Volker, T., *Van oerbosch tot cultuurgebied*, Medan: de Deli Planter Vereeniging, 1928.

Westenenk, L.C., "De Chetti", *Koloniale Studien*, Tweede Deel, Zesde Jaargang, Weltevreden: G. Kolf & Co., 1922 (1-17).

Zed, Mestika, "Dilemma Ekonomi Melayu: Dari Melayu Kopi Daun Hingga Kapitalisme Global", *Tingkap*, Vol. VI No. 2. 2010, hlm. 67-77.

Zeilinger, Friederich Anton, *Kapitaal en kapitaalvorming in de inheemsche maatschappij van Nederlandsch Indie*, Holland Wageningen: H. Veenman & Zonen, 1933.

Zuhdi, Susanto, "Cirebon sebagai Bandar Jalur Sutera", *Kumpulan Makalah Ilmiah dan Diskusi*, Jakarta: Depdikbud, 1997.